

УДК 78.071.1Скорик:78.01](477)(045)
DOI: 10.31318/2414-052X.3(60).2023.296791

ТЕТЯНА АНДРУЩЕНКО

ORCID iD: 0000-0002-0381-171X

*доктор філософських наук, завідувач кафедри суспільних наук
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)
gerasimenko.tanya22@gmail.com*

МИКОЛА ФЕДОРЕНКО

ORCID iD: 0000-0001-5480-60

*кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)
fed2000@ukr.net*

ЕСТЕТИЧНІ ЦІННОСТІ У ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА СКОРИКА

Досліджено ідейні джерела та витoki проблематики цінностей в європейській культурі початку ХХ сторіччя. Зазначено, що питання про специфіку буття цінностей було поставлене філософами-неокантіанцями, зокрема Генріхом Рікерттом. Акцентовано увагу на ролі мистецтва і музики у формуванні художніх цінностей, їх естетичному, етичному, психологічному, педагогічному впливі та створенні ґрунту для мистецьких діалогів у культурному бутті. Визначено ідею цінності як форми утвердження власне людського начала, фундаментальну основу загальнолюдської культури. Репрезентовано зміст і функції як загальнокультурних цінностей — істини, краси, добра, так і естетичних — катарсису, калокагатії, аури, що ґрунтуються на досягненнях європейського музичного мистецтва. Вказано, що ціннісне відношення завжди емоційне, пов'язане з чуттями безпосереднього радісного захоплення, милування; цінності завжди мають певний сакральний модус, виступають в ролі святині. Підкреслено, що мистецтво загалом і музичне мистецтво зокрема тісно пов'язані з морально-етичним настановами, з розумінням того, що поняття любові в структурі естетичного відношення виступає його конкретизацією. Продемонстровано на прикладі одного із найбільш ранніх творів композитора М. Скорика (кантата «Весна» на вірші Івана Франка) просякнутість художнього матеріалу небайдужим, радісним та любовним сприйняттям оточуючої природи; відкритим, довірливим ставленням до оточуючого світу, що загалом є характерною особливістю мистецтва, особливо сучасного. Розглянуто творчу спадщину українського митця як носія ціннісного вираження української культури, її інтертекстуального, авангардного характеру. Доведено, що в творах М. Скорика національні цінності органічно поєднуються з загальнолюдськими.

Ключові слова: естетичні цінності, музичне мистецтво, катарсис, аура, творчість М. Скорика.

Постановка проблеми... Для початку нового тисячоліття характерні різні прояви «антропологічної кризи», яка «зачіпає» як зовнішні, так і внутрішні прояви людської активності. В українському культурно-історичному контексті у зв'язку із повномасштабним вторгненням Росії на територію України означена криза набула ще й екзистенційно-буттєвого виміру. Оскільки у цьому випадку мова йде про існування національної ідентичності, особливої нагальності набувають питання світоглядного ґатунку українців: «Хто ми є?», «Як ми себе самоусвідомлюємо?», «На що спирається наше світосприйняття та світовідчуття?», «Що для нас є національною культурою?» тощо.

Варто наголосити, що вищеперераховані питання поставали й у інших народів ще на початку ХХ сторіччя і зводилися до розуміння сенсу культури як сукупності цінностей. Під цінностями розуміли продукти людської діяльності, які мають певне значення для суб'єктів цієї діяльності. Так, говорячи про цінності пізнання (людини, світу) в українській культурі, зазвичай спираються на напрацювання величної постаті Г. Сковороди. Піднімаючи проблему формування людського світовідчуття, зазвичай спираються на емоційний зріз в людині, формування якого здійснюється засобами мистецтва, зокрема музичного. І не остання роль у формуванні чуттєвості українців в сучасну епоху належить творчості Мирослава Михайловича Скорика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Серед наукового доробку українських дослідників вивчення феномену естетичних цінностей досліджується передусім у руслі співвіднесення естетичного зі світом культури (Ляшенко, 2021) або у прикладному аспекті їх функціонування, зокрема з точки зору дослідження політичних відносин (Полянська, 2012). Наукові доробки, присвячені творчості Мирослава Скорика, та безпосередньо спрямовані на реалізацію естетичних цінностей, на жаль, у науковій літературі відсутні, водночас музична спадщина композитора час від часу стає об'єктом формально-стилістичного аналізу.

Мета дослідження полягає у дослідженні виникнення і прояву феномену естетичних цінностей у творчості українського композитора М.Скорика. Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі **завдання**:

1) дослідити ідейні джерела та витoki проблематики цінностей в європейській культурі початку ХХ сторіччя;

2) репрезентувати зміст і функції естетичних цінностей: катарсису, калокагатії, аури;

3) продемонструвати зв'язок зазначених цінностей, їх прояв у творчості українського композитора;

4) розглянути творчу спадщину українського митця як носія музичного вираження в українській культурі загальнолюдських цінностей.

Виклад основного матеріалу дослідження... Загальновідомо, що цінність виступає продуктом людської діяльності, який несе в собі певне значення для конкретної людини. Як зазначав І. Кант, культура складається із суспільної цінності людини. Традиційно існує поділ людських цінностей на духовні і матеріальні. Тоді як, естетична цінність — це завжди цінність чогось, а не цінність для чогось, тобто вона має принципово безкорисний характер. Існує величезна кількість наукових досліджень, спрямованих на дослідження цього феномену. Так, логічні, естетичні, етичні, релігійні цінності активно досліджувались Г. Ріккертом, життєві і культурні — Х. Мюнстербергом. Для М. Шелера цінності культури — це духовні цінності, відмінні від вітальних (життєвих), цінностей цивілізації (корисного) та релігійних (священного) цінностей. Ф. Ніцше сутність цінностей вбачав у цінностях живого життя. Н. Гартман, Р. Інгарден, Х. Мюнстерберг та М. Шелер виділяли клас «вітальних цінностей», а естетичну цінність прирівнювали до «розгадки життя».

Знаменита «Мелодія ля-мінор» Мирослава Скорика у вигляді музичної ілюстрації до кінофільму «Високий перевал» переросла в одне з сучасних імен України, означень її ментальних глибин. Означена «Мелодія» відгукується в нас генетично, а у світі звучить українською мовою. Ціннісні критерії історично є дуже рухливими: деякі мистецькі твори залишаються непомітними, допоки не

сформується відповідна система цінностей, з точки зору якої явище усвідомлюється як значне. Так, сьогодні «Мелодія» М. Скорика звучить, уособлюючи духовну силу і волю до перемоги, ніжність і любов, правду і незламність українського народу.

Особливістю культурних явищ, і мистецтва зокрема, є їх репрезентативний характер — будь-який культурний предмет представляє не самого себе, а виступає представником іншого змісту. На початку ХХ сторіччя питання специфіки цього культурного буття було поставлене філософами-неокантіанцями, зокрема Генріхом Рікерттом. На відміну від тварини, людина перебуває не лише у фізичному, а й у символічному просторі, компонентами якого виступають мова, міф, мистецтво та релігія. Любов, дружба, взаємодопомога — явища не природні, а символічні. Щоб цей культурний вимір став доступним людині як певна реальність, сам індивід повинен бути підготовленим для цього, бути конгеніальним предметові. Культурна взаємодія — естетична, релігійна, моральна — будь-якого прояву ґрунтується на взаємній умовності, яка передбачає можливість «іншомовності» у предметі, а в людині — володіння цим кодом для адекватного розуміння закладеного у нього сенсу. Саме цю здатність неокантіанці назвали «цінність», ідея якої полягає у формі утвердження людського начала. Основними цінностями кожної цивілізації є істина, добро, краса, які становлять фундаментальну основу загальнолюдської культури. Тоді як, «культура — це система перенесення цінностей сучасності в буття людини, у смисл її життєдіяльності з урахуванням досвіду минулого і перспектив майбутнього» (Кримський, 2009, с. 16). Таким чином можна говорити про етнічні, класові та особистісні цінності, оскільки саме через людину буття отримує свій смисл та цінність.

Ціннісне відношення завжди є емоційним, а радість, захоплення та милування — почуття, що виникають при цьому. Цінності завжди мають певний сакральний модус, виступають в ролі святини, оскільки засвоюються у дитинстві разом з першими словами матері, в процесі перших яскравих вражень від зустрічі з оточуючим світом. «Рідна хата», «рідна мова», «родина», «Батьківщина» для

українців є певними маркерами самобутності, прихистку, і водночас таємничості та благоговіння. Неабияка роль у формуванні чуттєвої культури належить мистецтву, яке здатне не лише відображати, а й просвітлювати досвід людських переживань. Подібна «просвітлююча» дія наочно демонструє зв'язок художньої творчості зі смисложиттєвими цінностями культури. Прикладом ціннісної емоції є, зокрема, катарсис, який зазвичай асоціюється з «Поетикою» Аристотеля та його теорією трагедії. Тут катарсис або очищення не є чимось лише естетичним, воно має відношення і до моралі, інтелекту, психології, тобто до цілісної людини. Вже у Платона катарсис ототожнюється з розсудливістю та мужністю. Згідно його тверджень, мужність — це подолання страху (як і розсудливість — долання мисленого хаосу), що може статися внаслідок дії більш потужного зовнішнього потрясіння. Неабияка роль тут належить музиці, так, за Аристотелем з огляду на її чуттєвий, педагогічний та психологічний ефект, засвоєння людиною чуттєво-емоційного досвіду стає мотивуючою силою її поведінки. Аристотель у восьмій книзі «Політики» писав: «Чи повинна музика, крім того, що вона приносить насолоду... служити ще більш високій меті, а саме справляти дію на людську етику та психіку? Це стане зрозумілим, коли з'ясується, що музика має певний вплив на наші моральні риси. Те, що так буває насправді, доводять, окрім усього іншого, пісні Олімпа, які, з чим згодні всі, надихають наші душі, а натхнення і є насолодою для нашого морального стану» (2000, с. 216).

Гармонія душі та тіла, зовнішнього та внутрішнього, вплив на етичну природу людини, розвиток почуття суспільності, виховання інтелекту, емоцій — приклади того, як в історії осмислювалися і відкривалися виховні можливості музики. Мистецтво загалом і музичне мистецтво зокрема тісно пов'язані з морально-етичними настановами. Краса — це любов, — стверджує Платон. Стародавні греки цю єдність краси і добра іменували калокагатією. Поняття любові — ціннісна категорія у структурі естетичного відношення, певна його конкретизація. Саме у цьому понятті реалізується уявлення про цінність, адже від того, кого ти любиш, можна судити про те, що ти за людина. Любов — своєрідна метацінність. Так, любов егоїста являє собою звичайне споживацтво,

тоді як любов колекціонера ґрунтується на інстинкті привласнення (а не взаємності). Однак справжня любов — це завжди винесення іншого на перше місце, а своїх думок, бажань, пріоритетів тощо — на друге, менш важливе місце.

У ХХ сторіччі християнська ідея любові набула більш виразного значення — не в останню чергу завдяки заочній полеміці Макса Шелера з Ніцше. Останній стверджував, що християнська мораль (і її стержень — принцип любові) народжується через ресентимент (уявну помсту за наявності фізичного безси́льства слабших стосовно сильніших). Давні жрецькі касти створили на цій основі мораль, яка возвеличувала слабкість і безпомічність на протигагу лицарсько-аристократичній моралі. Саме у Христі Ніцше бачив втілення означеної моралі. Натомість, Шелер у своїй роботі «Ресентимент в структурі моралі» не погоджується з таким тлумаченням. Своєї кульмінації аргументація Шелера досягає під час опису християнської ідеї любові завдяки її протиставленню до духовного світу давньої Греції. Для християнства любов знаходить свій прояв у тому, що шляхетний схиляється і сходить до нешляхетного, здоровий — до хворого, заможний — до бідного, красивий — до потворного, добрий та святий — до підлого і злого, месія — до митаря і грішного тощо, і здійснюється це без античного страху щось втратити або стати нешляхетним. Справжнє самоствердження полягає у приборканні егоїзму, в утвердженні себе в іншому. Смысл любові полягає у творенні нової людини: у буквальному сенсі — як продовження роду, і фігуральному — як народження нової духовної самості. Впродовж тисячоліть, починаючи з Платона, власне любов та закоханість усвідомлювалися як найбільш справжні стани людини, найбільш довершені вирази її буття. «Де нема любові, — підкреслював Людвіг Фейербах, — там нема і істини. Лише той представляє собою щось, хто щось любить. Бути нічим і нічого не любити — одне і те ж. Чим більше буття в людині, тим вона більше любить, і навпаки» (1955, с. 186). Любов повинна стати співтворчістю — лише тоді вона здатна принести катарсис, просвітлення чуттів.

Прояв феномену любові також зустрічається у музичному мистецтві, зокрема у кантаті Мирослава Скорика «Весна» на вірші Івана Франка, яка

наскрізною ниткою просякнута небайдужим, радісним сприйняттям оточуючої природи. Відкрите, довірливе ставлення до навколишнього світу вирізняє сучасне мистецтво з-поміж минулих його проявів, знаходить відображення в уявленнях про діалог та спілкування як сутнісних характеристиках людини. Означене ставлення формується у людській свідомості завдяки першим спогадам, образам, крізь призму яких сприймається та сама весна, де «гріє сонечко» чи «здивована зима» тощо. Вдаючись до філософських узагальнень, воно, врешті-решт, змушує нас замислитись: «Там, де має постати справді радісний і життєдайний твір людини, там людина повинна вибиватися в ефір з батьківської землі. Ефір тут означає: вільний, сягаючий неба простір, відкритий обшир духу» (Гайдеггер, 2009, с. 3). Зазначена позиція мистецтва, що розкриває суттєвий зв'язок останнього з досвідом сприйняття реальності в значенні її (реальності) самоцінності, є особливістю художньо-образної системи. Як дійсність самого твору, так і та реальність, яка зображена в ньому, важливі самі по собі, а не тому, що одна відображає іншу. Власне, поєднання в чуттєвому наочному виразі глибокого змісту і характеризує внутрішню довершеність мистецтва. Важливим є те, що ця «одухотворена» реальність, яка постає завдяки образам мистецтва, є частиною самої об'єктивної реальності (а не лише існуючою віртуально), що засвоюється слухачами, читачами тощо на основі певного емоційного коду.

Зазначена відкритість художнього образу, його буттєва вкоріненість є характерною для всіх видів мистецтва. Так, у музиці вона проявляється в тому, що остання не лише розкриває людське переживання, але і певною мірою кристалізує його, витворюючи для внутрішнього споглядання світ просторових форм, який не дарма порівнювали з архітектурою.

У своїй творчості український композитор Мирослав Скорик звертався до теми людини, її сутності, ролі в історії (кантата для солістів, хору та оркестру на вірші Е. Межелайтіса «Людина», опера «Мойсей»). Кантата «Людина» цікава з огляду на тогочасне бачення суті людини і відповідну естетику, адже 1964 рік — період так званої «відлиги» з її відчуттям свободи, «весни», можливостей для

творчості, універсальної людської активності тощо. Так, в однойменному вірші «Людина» Едуард Межелайтіс (2011) пише:

«Стала підвладною земля мені, і я
Обдарував її красою.
Земля створила мене,
Я ж землю по-новому створив —
Новою, кращою, прекрасною — такою
Ніколи вона не була!».

Філософсько-естетичні підвалини такого бачення природи людини ґрунтуються на модерно-просвітницьких засадах. Людина виступає «громадянином світу», особою з універсально-культурним світоглядом, предметом діяльності якої постають необмежені обшири оточуючого світу. Естетика такого піднесеного світопереживання, за переконаннями Канта, разом із тлумаченням усього традиційно-людського як застарілого, провінційного, обмеженого і неуніверсального, збігається з ідеєю діяльнісного перетворення світу. Подібна інтерпретація людини і культурного поступу (зокрема, художньо-мистецького) через поняття предметно-перетворюючого відношення людини до навколишнього світу є лише конкретною формою загальномодерного європейського розуміння.

Звичайно, йдеться лише про тематичний вимір творчості славетного українського митця. Адже мистецтво — це, передусім, цінність форми. Музичний твір вважається довершеним лише тоді, коли у ньому гармонійно поєднуються зміст і форма. На існуванні такої гармонії у творчості М. Скорика наголошують перші дослідники його творчості. Так, київський музикознавець Юрій Щириця зазначає: «Твір відзначається плакатною мелодичною мовою, в якій переважають ораторські тенденції. Однією із найяскравіших особливостей кантати є її монотематичність, більше того — моноінтонаційність, ... цілковита конкретність інтонації, ладова чіткість і ритмічна визначеність» (1979, с. 14-15). Якщо звернутися до загальновідомого поділу на монологічне і діалогічне мовлення, автор тяжіє до першого з його акцентом на естетику діяльнісного

перетворення дійсності з позиції певного ідеалу. Однак, основне значення мистецтва полягає в тому, що воно моделює різні типи людського відношення до світу. Вочевидь, естетика вищезазначеної активістської позиції людини в світі — одна із багатьох. Крім того, композитор також віддав данину часові, адже продукти його творчості так чи інакше обумовлені особливостями історичного контексту.

Дещо інакше виглядає естетична позиція майстра в опері «Мойсей», не дивлячись на її пронизаність романтичними настановами. Тема твору пов'язана з роздумами автора щодо майбутнього України, ролі особистості в історичному поступі, відповідальності кожного українця за долю країни. Автор ніби вступає в діалог зі славетним попередником, продовжуючи цю розмову вже в XXI сторіччі. Твір виразно пронизаний етичними інтенціями. Поруч із самоствердженням (коли висхідною позицією є не морально-етична спрямованість) обов'язково знаходиться самооволодіння та володіння світом навколо себе, спрямування на досягнення неосяжних горизонтів. Варто зазначити, що самоствердження — завжди повернення до себе, абсолютна впевненість у самому собі. Натомість, етична позиція пов'язана з відношенням однієї особи до іншої, оскільки передбачає здійснення нею певного вчинку на власний страх і ризик. У такому випадку інший завжди обдаровує багатоманітністю форм буття. Водночас при здійсненні вибору на користь іншого з'являється певний «простір невпевненості» у самому собі, характерний для етичної позиції, що змушує подумки розглядати різні моральні варіанти для власних дій.

Драматична форма глибше занурюється у багатогранний світ особистості, висвітлюючи всю складність її внутрішнього життя та взаємовідносин з іншими. Так, в опері «Мойсей» М. Скорика ця глибина осягнення індивіда доповнюється проблемами морального вибору, складністю стосунків між національними провідниками і народними масами. У фінальній частині твору головний герой ціною власного життя надихає маси до подальшого поступу. Незважаючи на пріоритети сучасного світу із його ліберальними цінностями (ключовими з яких

є: жити для себе, заробляти гроші та радіти життю) та відсутністю потреби у героїзмі, культурних цінностях і культурі загалом, означена опера є актуальною, її художні засоби відтворюють культурну цінність, змушують відчутти й пережити всю трагічність проблем, які мають давню історію, засновану на біблійному сюжеті, і знаходять свій вияв в українській сучасності. Адже за сучасних умов поняття культури і посткультури мають не просто евристичне значення, тобто виступають не лише категоріями теоретичного розрізнення культурологічного емпіричного матеріалу, — вони мають екзистенційний відтінок. У здатності представляти за допомогою чуттєво-образного способу «вічні» дилеми людського буття і полягає «вічність мистецтва».

Вживання словосполучення «народний поет», «народний артист» зазвичай пов'язується зі зрозумілістю та доступністю його творчості широким верствам читачів, слухачів тощо. Ця особливість любовного ставлення до іншого (в даному випадку слухача) є по суті християнською, а сам маестро пов'язує її з романтичним баченням краси. Але романтизм, його виникнення (особливо німецького романтизму), у свою чергу, обумовлене рецепцією католицького християнства. Ось як це обґрунтовує маестро: «В цій опері я втілював власне розуміння “сучасності в музиці” не в тому сенсі, в якому розуміють його деякі колеги, тобто у зверненні до рафіновано-авангардових прийомів виразу (вони вже перебриніли декілька десятиріч тому), а у відповідності до реального звукового світу, в якому ми живемо. Новоромантичне, сповнене прагнення до краси і чутливості, мистецтво щораз більше завойовує позиції, саме в ньому я вбачаю сучасність і майбутнє — не лише для професіоналів-музикантів, а насамперед для тих, хто прагне любити музику» (Мельник, Кияновська, 2011, с. 52).

Дослідники творчості М. Скорика відзначали шанобливе ставлення молодого митця, який ще тільки проходив етап становлення у професійному мистецтві, до культури, що породила його талант. Звідси його постійне звернення до поетичної спадщини Івана Франка, Тараса Шевченка та інших видатних українських митців. Піклування про національне може по-різному

входити в свідомість сучасного українця: для одного — це лише політичний вимір, для іншого — передусім відчуття співвіднесеності з колективною ідентичністю. Водночас ставлення до національного може проявлятися в загальному колі турбот про повноту і неповторну своєрідність життя, добробут рідної землі, збереження культурної спадщини тощо — йдеться про те усталене і знайоме буття, яке постійно потребує людської уваги.

Людина культури не є істотою абстрактною, «людиною загалом», що байдужа до історичної пам'яті свого народу, його традицій і звичаїв. Крім того, вона не може бути байдужою і до духовних цінностей загалом. Приклад такого піклування про національне демонструє своєю творчістю Мирослав Скорик. Так, у його творах національна тематика органічно поєднується з загальнокультурною. Зокрема, проблематика опери «Мойсей», яка асоціюється з ідеями свободи та гідності, чи «Карпатської рапсодії», яка пробуджує радісне відчуття причетності до буяння проявів людської артистичної віртуозності, — такою ж мірою українська, як і загальнолюдська. Подібне поєднання особливого і всезагального, змісту і форми є ознакою майстерності, на чому, в свою чергу, ґрунтується феномен художності.

Естетичне переживання як різновид ціннісної емоції — завжди якоюсь мірою катарсис, переживання. У такому випадку краса сприймається не умоглядно, а емоційно. Німецький літературний критик Вальтер Беньямін увів в естетику поняття «аура» («*а́ура*» із грецької перекладається як подув, віяння), запозичивши його із медицини та езотерики. Роз'яснюючи поняття аури, він визначає його як «неповторне явище далекого, як би близько воно не було» (2002, с. 58).

З давніх часів лікарі використовували слово «аура», маючи на увазі симптоми епілепсії. «У релігійних і езотеричних культурах — уявне сяйво навколо тіла людини, ніби-то видиме лише при надчуттєвому сприйнятті» (Лук'янюк, 2013). Таким чином, у процесі спілкування зі справжніми творами мистецтва, особливо образотворчого, переживання почуттів, викликаних його

сприйманням, можливі лише «тут і зараз», а повторно здійснене споглядання буде зовсім іншим та не викликати таку палітру емоцій.

Вальтер Беньямін (2002) стверджував, що в епоху технічного репродукування твори мистецтва втрачають свою ауру, бо зникає одноразовість їх переживання: світлина або фільм можна передивитися, а роман — перечитати. Перестає існувати дистанція, бо руйнується традиція, в рамках якої тільки й можливе ритуальне ставлення до мистецтва. Критик вбачав у цьому також і прогресивний процес: зникнення аури надає можливість раціоналізувати мистецтво.

Неоднозначність міркувань німецького літературного критика викликає справедливі заперечення. Дійсно, прибрати дистанцію в естетичному переживанні (зокрема, вирвати його з традиції) неможливо, адже естетичне сприйняття завжди буде поглядом «збоку». Неможливо досягти і повного дублювання естетичного переживання навіть у тому випадку, коли йдеться про багаторазове відтворення. Пояснити помилковість його тверджень можна звернувшись до історичних подій того часу: пафос міркувань Вальтера був спрямований проти фашистського мистецтва, що одурманювало маси, пригнічуючи інтелект і розпалюючи ниці інстинкти. В теоретичному відношенні проблема розрізнення справжніх і несправжніх, добрих і злих цінностей є складною, а єдиним критерієм цього розрізнення виступає час. У повсякденному житті відрізнити добро від зла не викликає проблем, так само відбувається і щодо мистецтва: «потворне» не може бути цінністю, таким воно постає за умови заперечення з позиції певного естетичного ідеалу, тим самим перетворюючись на об'єкт естетичної насолоди. Підтвердження знаходимо у праці Ортега-і-Гасет Хосе: «Мистецтво не потребує ані вічності, ані патетики, воно задовольняється ясною дниною, прозорою мовою, докладністю і дешицею душевної доброти» (1994, с. 313).

Розгадати загадку аури музичної творчості Мирослава Скорика поза часовості ціннісного сприйняття неможливо, адже розгадка естетичного й краси прирівнюється до розгадки самого життя, а цього людині не дано. В мистецтві

невідворотно діє закон онтологічного парадоксу — істина буття, що відкривається у мистецькому творі, принципово не перекладається вербальною мовою. Визначення цінності твору — це його осмислення у процесі інтерпретації всіх значень, смислоутворюючих елементів, важливих для людей; це виявлення ступеня свободи митця у відтворенні найбільш складних явищ реальності.

Провівши аналіз особливостей естетичного сприйняття, Роман Інгарден виділив 4 фази естетичного переживання, а саме:

- попередня емоція;
- стан збудження;
- бажання оволодіти об'єктом сприйняття;
- здивування.

Саме завершальна фаза — здивування — виступає якістю ансамблю, водночас на її підґрунті з'являється явище інтерпретації, що вміщує не лише вивчення твору, але й умови його створення, навколишнього середовища, історичного та культурного контексту, які разом формують вісь координат цінності естетичного об'єкту. Іншими словами, у мистецтві світ не розподіляється на буття і реальність. М. Скорик ще під час написання «Мелодії» розширив наше буття, відтворивши невидиме для нас, яке терпляче очікувало нашого зростання. У цьому випадку означений феномен доцільніше назвати не інтелектом, а інстинктом (за А. Бергсоном). Саме тому, великі митці завжди йдуть попереду своїх слухачів, глядачів і мусять бути переконливими. М. Скорик це дуже тонко відчував: «... у наш час мистецтво так швидко рухається вперед, що коли ти трохи відстанеш, маєш шанс опинитися попереду», а він увесь час був попереду (Сюта, 2003). Великий митець вважав, що мелодійність існує поза часом і дає широке поле для втілення свіжих композиторських ідей. Якщо композитор — професіонал, то він повинен уміти писати будь-яку музику, а найголовніше — виробити свій стиль і не піддаватися зовнішнім впливам. Український композитор мав досвід, коли його музика промовляла більше, ніж будь-які слова, і вкладав у неї позачасові загальнолюдські ціннісні смисли. Його музика, спираючись на метацінність — любов, керує емоціями людини, йде на

випередження часу і формує слухача. Зріла вираженість та прагнення досягнути гармонії у всіх складових художньої цілісності були якнайбільше притаманні композитору.

Як зазначав композитор, його музика була національною, разом із тим, продовжувала традиції класики та традиції народної музики, мала певні унікальні особливості, які проявлялися у власному стилі. М. Скорик докладав чимало зусиль задля того, щоб вона (музика) була зрозумілою якомога більшої кількості слухачів. Вона є сучасним продовженням класичної музики.

Розмірковуючи про життя і розвиток музики, М. Скорик зауважував, що у музиці є зміни напрямів, в тому від попси, повернення до класичних традицій, сучасне продовження класичної музики, напрямок класичної, але більш сучасної музики, яку він прагнув продовжити. Він не був прихильником додекафонної музики, не міг передбачити, яким буде подальший розвиток музики, але хотів, щоб опера була більш сучасною та зверталась до української музики й шукала спонсорів. Національні виконавці, які поїхали за кордон, поверталися за національною підтримкою. Впродовж довгого часу українська музика була в тіні російської критики, на думку М. Скорика, лише довга й клопітка робота продукуватиме інтенсивні зміни, а потенціал в Україні є досить великий.

Такі творчі і громадянські зусилля Мирослава Михайловича сформували його власний неповторний стиль, а також нові напрямки в українській музиці: тяжіння до типової для ситуації постмодерну інтертекстуальності у своїх партитурах; оркестрові транскрипції «24 каприсів» Н. Паганіні; фантазії на теми творів «Бітлз»; джазові парафрази творів Л. Бетховена; діалог з М. Мусоргським; перевесло глибинних пластів української музики у «Гуцульському триптиху».

Мирослав Скорик, згадуючи про свою родину, говорив, що його батьки – музиканти за станом душі, а дослідники його біографії стверджують, що у шляхетній великій родині українського композитора наявний особливий мистецький ген. Можна вважати, що українці переважно всі музиканти за станом душі і в них живе особливий мистецький ген, а озвучити який вдалося

незабутньому маестро. Можна стверджувати, що мистецькі цінності українського народу велично репрезентовані видатним композитором Мирославом Скориком. Наша Музична Академія уміє достойно вшанувати, зберігати та примножувати ці цінності. Тому, впевнено рухаємося до перемоги із багатим ціннісним скарбом мистецтва достойного Мирослава Михайловича Скорика.

Висновки.

1. Проблематика цінностей в європейській культурі постала на початку ХХ сторіччя і розроблялася представниками неокантіанського філософського напрямку, зокрема Генріхом Рікертом. Під цінностями варто розуміти продукти людської діяльності, які мають певне значення для суб'єктів цієї діяльності. Піднімаючи проблему формування людського світовідчуття, зазвичай спираються на емоційний зріз в людині, формування якого здійснюється засобами мистецтва, зокрема музичного.

2. Сутність естетичних цінностей катарсису у формуванні чуттєвої культури людини розглядалися на прикладі праць Аристотеля та Платона. Так, катарсис зазвичай асоціюється з «Поетикою» Аристотеля та його теорією трагедії: катарсис або очищення не є чимось лише естетичним, воно має відношення і до моралі, інтелекту, психології, тобто до цілісної людини. У Платона катарсис ототожнюється з розсудливістю та мужністю. Згідно його тверджень, мужність — це подолання страху (як і розсудливість — подолання мисленого хаосу), що може статися внаслідок дії більш потужного зовнішнього потрясіння.

Єдність краси і добра ще за часів Стародавньої Греції іменували калокагатією. Поняття любові — ціннісна категорія у структурі естетичного відношення, певна його конкретизація. Саме у цьому понятті реалізується уявлення про цінність, адже від того, кого ти любиш, можна судити про те, що ти за людина. Любов — своєрідна метацінність. Справжня любов — це завжди винесення іншого на перше місце, а своїх думок, бажань, пріоритетів тощо — на друге, менш важливе місце.

В естетиці поняття «аура» з'явилося завдяки німецькому літературному критику Вальтеру Беньяміну, який запозичив його із медицини та езотерики. З давніх часів лікарі використовували означене слово, маючи на увазі симптоми епілепсії, а у релігійних і езотеричних культурах воно сприймалося як уявне сяйво навколо тіла людини, видиме лише при надчуттєвому сприйнятті.

3. На прикладі одного із найбільш ранніх творів українського композитора М. Скорика — кантати «Весна» на вірші Івана Франка — продемонстровано просякнутість художнього матеріалу небайдужим, радісним та любовним сприйняттям оточуючої природи; відкритим, довірливим ставленням до оточуючого світу, що є характерною особливістю сучасного мистецтва.

4. Творчу спадщину неперевершеного українського митця можна вважати ціннісним вираженням української культури, її інтертекстуального, авангардного характеру. У проаналізованих творах Мирослава Скорика (зокрема, кантаті «Весна» на вірші Івана Франка, кантаті для солістів, хору та оркестру на вірші Е. Межелайтіса «Людина», опері «Мойсей» та «Карпатській рапсодії») національні цінності органічно поєднуються із загальнолюдськими.

Перспективи подальших розвідок... Інформація, викладена у статті, не в змозі розкрити всі існуючі напрацювання щодо творчості великого українського композитора Мирослава Михайловича Скорика. Предметом подальших наукових розвідок є аналіз творчої спадщини М. Скорика з огляду на «антропологічний» вимір, а також проведення атрибутивної характеристики української думки (у класичному вигляді, представленому Г. Сковородою).

Список використаної літератури і джерел

1. Арістотель, 2000. *Політика*. Переклад з давньогрецької О. Кислюка. Київ: Основи.
2. Беньямін, В., 2002. *Вибране*. Переклад з німецької Ю. Рибачука, Н. Лозинської. Львів: Літопис.
3. Гайдеггер, М., 2009. *Буття в околі речей*. [ebook] Переклад Т. Вознюка. Режим доступу: <https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Buttia_v_okoli_rechei/> [дата звернення: 02.12.2022].
4. Кримський, С., 2009. *Ранкові роздуми*. Київ: Майстерня Білецьких.
5. Лук'янюк, В., 2013. *Тлумачний словник іношомовних слів*. [ebook] Режим доступу: <<https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=2242&action=show>> [дата звернення: 10.12.2022].
6. Ляшенко, Л. Л., 2021. Естетичні цінності як об'єкт дослідження: від естетичного до культурологічного узагальнення. *Культура і сучасність*, 1, сс.36–41.

7. Межелайтіс, Е., 2011. Людина, [online]. Режим доступу: <<https://www.politpros.com/journal/read/?ID=572&journal=85>> [дата звернення: 07.01.2023].
8. Мельник, Л. та Кияновська, Л., 2011. Притча про "Мойсея". *Політика і культура*, 3–9 липня, с. 52.
9. Ортега-і-Гасет, Х., 1994. *Мистецтво в теперішньому і майбутньому*. Переклад з іспанської В. Бурггардта, В. Сахна. Київ: Основи.
10. Полянська, В. Ю., 2012. Естетичні цінності та естетичні судження в аспекті дослідження політичних відносин. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*, 3, сс.239–244.
11. Сюта, Б., 2003. Мирослав Скорик: "Мені близька висока поезія, тому маю в доробку чимало творів на вірші Шевченка і Франка". *Хрещатик*, 22 жовтня, [online]. Режим доступу: <<http://kmf.karabits.com/press/4/342.html>> [дата звернення: 02.02.2023].
12. Фейербах, Л., 1955. *Избранные философские произведения: в 2 томах*. Т. 1. Москва: Политиздат.
13. Щириця, Ю., 1979. *Мирослав Скорик*. Київ: Музична Україна.

References

1. Aristotel, 2000. *Polityka [Policy]*. Translated from ancient Greek by O. Kislyuk. Kyiv: Osnovy.
2. Benjamin, V., 2002. *Vybrane [Selected]*. Translated from German by Y. Rybachuk, N. Lozynska. Lviv: Litopys.
3. Heidegger, M., 2009. *Buttia v okoli rechei [Being around things]*. Translated by T. Wozniuk. Available at: <https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Buttia_v_okoli_rechei/> [accessed: 02 December 2022].
4. Krymskyi, S., 2009. *Rankovi rozдумы [Morning thoughts]*. Kyiv: Maisternia Biletskykh.
5. Luk'ianiuk, V., 2013. *Tlumachnyi slovnyk inshomovnykh sliv [Interpretive dictionary of foreign words]*. Available at: <<https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=2242&action=show>> [accessed: 10 December 2022].
6. Liashenko, L. L., 2021. Estetychni tsinnosti yak ob'iekt doslidzhennia: vid estetychnoho do kulturolohichnoho uzahalnennia [Aesthetic values as an object of research: from aesthetic to cultural generalization]. *Kultura i suchasnist*, 1, pp.36–41.
7. Mezhelaitis, E., 2011. Man, [online]. Available at: <<https://www.politpros.com/journal/read/?ID=572&journal=85>> [accessed: 07 January 2023].
8. Melnyk, L. and Kyianovska, L., 2011. Prytcha pro "Moiseia" [Parable of "Moses"]. *Polityka i kultura*, July 3–9, p.52.
9. Orteha-i-Haset, Kh., 1994. *Mystetstvo v teperishnomu i maibutnomu [Art in the present and future]*. Translated from Spanish by V. Burghardt, V. Sahnno. Kyiv: Osnovy.
10. Polianska, V. Yu., 2012. Estetychni tsinnosti ta estetychni sudzhennia v aspekti doslidzhennia politychnykh vidnosyn [Aesthetic values and aesthetic judgments in the aspect of the study of political relations]. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 3, pp.239–244.
11. Siuta, B., 2003. Myroslav Skoryk: "Meni blyzka vysoka poeziia, tomu maiu v dorobku chymalo tvoriv na virshi Shevchenka i Franka" [Myroslav Skoryk: "I am close to high poetry, that's why I have many works based on the poems of Shevchenko and Franko in the works"]. *Khreshchatyk*, October 22, [online]. Available at: <<http://kmf.karabits.com/press/4/342.html>> [accessed: 02 February 2023].
12. Feierbakh, L., 1955. *Izbrannye filosofskie proizvedeniya: v 2 tomakh [Selected philosophical works: in 2 volumes]*. Т. 1. Moskva: Politizdat.
13. Shchyrytsia, Yu., 1979. *Myroslav Skoryk* [Myroslav Skoryk]. Kyiv: Muzychna Ukraina.

ORCID iD: 0000-0002-0381-171X

*Doctor of Philosophical Sciences, Head of the Department of Social Sciences
at P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
gerasimenko.tanya22@gmail.com*

MYKOLA FEDORENKO

ORCID iD: 0000-0001-5480-60

*PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Social Sciences
at P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
fed2000@ukr.net*

AESTHETIC VALUES IN THE MYROSLAV SKORYK'S CREATIVITY

The ideological sources and origins of the issues of values in European culture at the beginning of the 20th century became the basis of this study. It is noted that the challenges regarding the specifics of the existence of value orientations were raised by neo-Kantian philosophers, in particular by Heinrich Rickert. Attention is focused on the priority role of art and music in the formation of artistic values, as well as on their aesthetic, ethical, psychological, pedagogical influence and on the creation of the ground for artistic dialogues in cultural life. The idea of value as a form of affirmation of human nature is substantiated in terms of the fundamental basis necessary for universal human culture. The content and functions, which include general cultural values: truth, beauty, good, as well as aesthetic: catharsis, kalokagathia, aura, based on the achievements of European musical art, are revealed by the author in the context of personal creativity. It is indicated that value relations are always emotional, connected with feelings of direct joyous delight, surprise; values always have a certain sacred mode, act as a shrine. It is emphasized that art in general and musical art in particular are closely related to moral and ethical guidelines, with the understanding that the concept of love in the structure of an aesthetic relationship acts as its concretization. Using the example of one of the earliest works of the composer Myroslav Skoryk (the cantata "Spring" based on a poem by Ivan Franko), it is demonstrated that the artistic material is imbued with a sensitive, joyful and loving perception of the surrounding nature; an open, trusting attitude to the surrounding world, which is generally a characteristic feature of art, especially modern art. The article examines the creative heritage of the Ukrainian artist as a carrier of valuable expression of Ukrainian culture, its intertextual, avant-garde character. It is proved that in the works of M. Skoryk, national values are organically combined with universal values.

Key words: *aesthetic values, musical art, catharsis, aura, creativity of M. Skoryk.*

Стаття надійшла до редакції 03.04.2023 р.